

DE ONDERWERELDRECHTSZAAK VAN DE LUIS TEGEN DE VLO EN DE BEDWANTS

WILT L. IDEMA

Inleiding

Wie 'fabel' zegt, denkt *De krekel en de mier*, maar slechts weinigen zullen daarna nog een fabel kunnen noemen waarin insecten de hoofdpersonen zijn. Jean de la Fontaine schreef weliswaar behalve enkele fabels waarin insecten optreden naast andere dieren ook nog *De vlieg en de mier*, maar geen van deze teksten heeft een blijvende indruk gemaakt. Maar omdat deze auteur voornamelijk reeds bestaande fabels bewerkte, kunnen we hem de geringe zichtbaarheid van insecten niet persoonlijk aanrekenen. In hun verwaarlozing van insecten zijn de fabelbundels van Jean de la Fontaine exemplarisch voor de westerse traditie van dierenfabel, bestiarium, en dierenvertelling; insecten maken daarin slechts hoogstzelden hun opwachting. Ook in de premoderne Chinese literatuur blijven insecten op de achtergrond, met uitzondering van de dierenverhalen in de volksballaden van de laatste eeuw van de Mantsjoe Qing-dynastie (1644-1911) en de eerste helft van de twintigste eeuw. Wellicht om het fantastische karakter van hun vertellingen te benadrukken, toonden de veelal anonieme auteurs van deze voordrachtteksten een uitgesproken voorkeur voor de wereld van insecten. Bruiloften in de insectenwereld lopen vreselijk uit de hand wanneer de bruid wordt geschaakt; begrafenissen ontaarden in vechtpartijen wanneer ongenode gasten verschijnen;¹ en die vechtpartijen ontwikkelen zich tot ware veldslagen en oorlogen. In al deze gevallen toont de auteur zijn kunnen door zoveel mogelijk verschillende insecten een rol in zijn verhaal te geven in overeenstemming met de namen, kleuren, en levenswijzen van de diertjes. Maar we vinden ook teksten waarin een beperkt aantal insecten uitvoerig aan het woord komt in het kader van een dispuut² of van een onderwereldrechtszaak.

Na de dood, zo geloofde men in het China van de late keizertijd, verscheen de ziel van de overledene achtereenvolgens voor de tien rechters van de onderwereld om gevonnist te worden. In de onderwereld werden ieders zonden en goede daden daartoe uitvoerig bijgehouden in registers. Op basis van deze

gegevens werd de ziel veroordeeld tot langdurige foltering in een van de vele hellen voorafgaande aan wedergeboorte, of tot onmiddellijke wedergeboorte als god, mens (man of vrouw), dier of hongerige schim. Bovendien boden deze rechtbanken de mogelijkheid je rekeningen te vereffenen met je vijanden tijdens je leven. De hoogste rechter in deze onderwereld was Koning Yama, die zitting hield in de Senluo Hal (de Hal van het Duistere Zwerk), maar ook de overige negen onderwereldrechters werden wel aangeduid als Yama vorsten. Deze rechters werden bijgestaan door een onafzienbaar aantal toegevoegde rechters, klerken en gerechtsdienaren. De opvallendste onder deze veelal monsterlijke gerechtsdienaren waren Ossenkop en Paardenhoofd, die afgebeeld werden als mannen met respectievelijk de kop van een os en het hoofd van een paard.³ Talloze tempels bevatten muurschilderingen of driedimensionale visualisaties van de tien gerechtshoven en de talloze hellen die weinig overlieten aan de verbeelding.

Niet alleen de zielen van overleden mensen, maar ook die van overleden dieren deden een beroep op de rechtspraak in de onderwereld. In de oudste verhalen klagen deze zielen mensen aan die zich onderscheiden hebben door hun uitzonderlijke wreedheid tegenover dieren, zoals moordzuchtige jagers en inventieve koks. Ook de geslachte os komt zich beklagen over de ondank die hij ervaart van zijn eigenaar voor wie hij zich zijn leven lang heeft afgebeeld. Uit de laatste dynastie, de Qing (1644-1911), vinden we ook verhalen van dieren die andere dieren aanklagen. Het bekendste voorbeeld daarvan is de zaak van de muis tegen de kat, dat we tegenkomen in bewerkingen in verschillende genres uit vrijwel iedere provincie van China. Dit thema heeft ook in de twintigste eeuw zijn populariteit behouden. Verschillende bewerkingen zijn beschikbaar in Engelse en Nederlandse vertalingen.⁴ Maar als een nietig wezen als een muis een beroep kan doen op het rechtvaardige oordeel van Koning Yama, dan kunnen natuurlijk nog kleinere schepsels dat ook. Het kleinste dier dat zo genoegdoening zoekt is de luis. Soms richt zijn aanklacht zich tegen de mens die hem heeft doodgeknepen, maar vaker tegen andere insecten die zijn gastheer hebben gewekt, waardoor hij het slachtoffer werd van diens ergernis.

Uit de late negentiende eeuw beschikken we bijvoorbeeld over de aanklacht van een luis tegen een vlo. In dit geval veroordeelt Koning Yama de vlo tot veertig stokslagen en de luis tot eeuwige foltering in de hel. Ook al wordt het verhaal van de luis die het slachtoffer wordt van eigen goedgelovigheid en het agressieve gedrag van de vlo hier verteld vanuit een post-mortemperspectief, toch toont het een opmerkelijke overeenkomst met de fabel van de luis en vlo

zoals die voorkomt in de oude Indiase fabelbundel *Panchatantra*. Daar wordt een onwillige luis (of bedwants) overreed door een vlo hem gastvrijheid te verlenen zodat hij kan proeven van het bloed van diens gastheer, de koning. Wanneer de koning wakker wordt van de beet van de vlo, wordt de luis gedood terwijl de vlo ontsnapt. Vele verhalen uit de *Panchatantra* bereikten via Perzische, Syrische en Arabische bewerkingen uiteindelijk het laatmiddeleeuwse Europa. Tijdens dat proces veranderde de koning in een prinses en veranderde de luis van een toevallig slachtoffer van de activiteiten van de vlo in het beoogde slachtoffer van diens moordcomplot. Dat is de versie die we bijvoorbeeld aantreffen in *Roerende zeker bedrijf van de vlo en de luis*, de eerste van de *Leerzame fabelen* van Jacob Cats (1577-1660).⁵ Ook al werd de *Panchatantra* nooit in het Chinees vertaald voor de twintigste eeuw, toch bereikten enkele verhalen uit die verzameling langs uiteenlopende wegen uiteindelijk China. Buiten China eindigt het verhaal met de dood van de luis, de ontsnapping van de vlo en – in de woorden van Cats – de volgende moraal:

Een vijands streelen is venijn,
Want 't is bedrog en enkel schijn.
Maar harde reden van een vriend
Is balsem die ten goede dient.

In de hier vertaalde *Klacht van de luis* ('Baishi mingyuan') richt de klacht van de luis zich tegen de vlo en de bedwants die door hun beider roekeloze gedrag onheil over hem gebracht zouden hebben. De vlo en de bedwants, die al spoedig ook in de onderwereld arriveren, zijn zich van geen kwaad bewust. De pogingen van de muskiet en de roofkever om te bemiddelen zijn tevergeefs ondanks een lange opsomming door de muskiet van de kosten verbonden aan een proces. Koning Yama weigert uiteindelijk om vonnis te vellen omdat de registers van leven en dood geen informatie bevatten over de luis, de vlo of de bedwants. De tekst heeft de vorm van een toneelstuk, en we weten dat een stuk met de titel *Klacht van de luis* deel uitmaakte van het traditionele repertoire van Qinqiang-theater in de provincie Shaanxi.⁶ De tekst is hoogstwaarschijnlijk gebaseerd op een ballade want soms springt de tekst opeens over van de tweede persoon op de derde persoon. Het was in de populaire literatuur niet ongebruikelijk om balladen om te vormen tot toneelteksten door de dialogen te verdelen over de verschillende personages in de tekst, die dan ook de beschrijvingen van hun handelingen kregen toegemeten.

Deze vertaling van *De klacht van de luis* is gebaseerd op de tekstuitgave door Zhang Guixi en Zhang Wei in hun *Oude volksballaden uit Shanxi en Shaanxi* (*Shan Shaan guyi minge sudiao lu*, Taiyuan: San Jin chubanshe, 2013), p. 291-302. Helaas verschaffen beide heren zeer weinig informatie over de herkomst van hun teksten. In hun inleiding prijzen zij *De klacht van de luis* als ‘een genadeloze onthulling van, en aanval op, de duisternis en de corruptie van het feodale bestuur’ (p. 4), maar dat is dan ook alles wat ze over deze tekst te melden hebben. Moderne invloeden zijn in *De klacht van de luis* niet herkenbaar, dus hoogstwaarschijnlijk gaat hun tekst terug op een manuscript of gedrukte uitgave uit de negentiende eeuw. Secundaire literatuur over deze tekst heb ik niet gevonden.

Afgezien van enkele vierregelige gedichten en korte prozadialogen die voornamelijk gebruikt worden voor de zelfintroducties van de hoofdpersonen, is de tekst geschreven in regels van tien syllaben. Dergelijke regels hebben een sterke cesuur na respectievelijk de derde en de zesde syllabe. In mijn vertaling heb ik getracht dit ritme aan te geven met typografische middelen door een regel van tien syllaben te vertalen als drie korte regels, waarbij de derde iets langer is. Van begin tot einde wordt in het origineel dezelfde rijmklank gebruikt, maar in mijn vertaling heb ik niet geprobeerd dat voorbeeld na te volgen.

De klacht van de luis

(Luis:)

Vanaf dat ik geboren werd schoot ik tekort in krachten
 Zodat ik al mijn dagen op het mens'lijk lichaam sleet.
 En toen dat tweetal onverlaten rotzooi trappen moest,
 Was het daardoor ook ik, hun buurman, die het leven liet.

(Spreekt:) Mijn familienaam is Witte, mijn eigennaam is Luis, en mijn roepnaam is Halvegare. Ik ben afkomstig uit het district Kleren in de prefectuur Vlees en Vel. Sinds oudsher hebben wij geen eigen bedrijf: we verlaten ons op de bescherming van 's Hemels zegen om in getal te vermeerderen, en omdat elk zijn eigen kostje bijeenscharrelt, genieten we voortdurend een Grote Vrede. Maar wie had kunnen denken dat met het aanbreken van de zomer opeens Vlo

en Bedwants rotzooi zouden komen trappen en de beest uithangen, zodat ze de aandacht zouden trekken van onze gastheer, die overal naar hen op zoek ging. Die twee wisten te ontsnappen, maar mij kreeg hij te pakken: hij vermorzelde mijn lichaam en verpulverde mijn botten. Ook al moge het dan zo zijn dat alle mensen op aarde uiteindelijk moeten sterven, toch kan ik niet in mijn dood berusten omdat ik ben gestorven door hun schuld. Als ik me mijn dood voor de geest haal, is mij groot onrecht aangedaan!

(Zingt:)

Mijn ziel bereikt

De onderwereld,
Steeds diepe zuchten slakend;

Al stierf ik ook,

Mijn hart blijft nog
Bezorgd om mijn familieleden:

Nooit zie ik meer

Mijn beide ouders,
Vrouw en kroost en broers!

Wie zal nu zorgen

Voor hen allen,
Het gezin van oud tot jong?

Hoe haat ik die

Vervloekte Vlo
En die schurftige Bedwants!

Zij hebben schuld

Aan het onheil waardoor
Ik de Gele Bronnen bezoek.⁷

Nu ik hier bij

De Schimmenpoort ben,
Kan ik beter even wachten

Tot Koning Yama

Zitting houdt in de hal
Om mijn klacht in te dienen.

(Vlo en Bedwants komen op en reciteren:)

Wij trappen rotzooi waar wij ook maar gaan,
Gevaar voor eigen leven doet ons niets.

(Vlo:) Ik ben Zwarte Ezel Vlo.

(Bedwants:) En ik ben Rode Kapitein Bedwants. Waarde vriend, gegroet!

(Vlo:) Dank je wel.

(Bedwants:) Nadat wij beiden in Kangstad⁸ door dat ongeluk ons leven hadden verloren, doolden onze zielen om. De hemelgoden weigerden ons toe te laten en de aardegoden wilden niets met ons van doen hebben, zodat we nu hier aangekomen zijn in de onderwereld om nog eens wat rond te kijken. Laten jij en ik hier tweeën even gaan zitten en elkaar vertellen van onze heldendaden tijdens ons leven.

(Vlo:) Zoals je wilt!

'k Herinner me

Hoe ik krankzinnig

Liep en rende als een pijl,

Maar het liefst

Was ik gediensig

In een jongemeisjeskamer.

Eens zag ik een keer

Hoe mijn gastvrouw

Geheel naakt ging slapen,

Dus ik sprong erbij

Omdat ik die nacht

Met haar het bed wilde delen.

Haar opgestoken wrong

En afgeknipte lok:

Als in inkt gedoopt zo zwart;

Haar leliewangen

Leken wel appelbloesem,

De oorhangers waren van goud.

Een kersenmond,

Rijstkorreltanden,

Wenkbrauwen als wilgenblaadjes;

Haar beide armen

Leken lotuswortels,

Haar vingers waren rank en slank.

Haar boezem was

Glad en teer, blank

Als pas ontloken perenbloesems;

Haar beide borstjes
 Leken wel perziken
 En waren heel mooi om te zien.
 Met zilver doorwoven
 Was de lap rode zijde
 Die haar middeltje omwikkelde,
 Maar ik viel flauw
 Bij het zien van
 Die duim in 't vierkant daaronder:
 Dat leek nog het meest
 Op een wit kadetje,
 Met een mes doormidden gesneden.
 Haar zilverwitte dijen
 Leken wel bamboescheuten
 En lagen daar dicht tegenaan gevlijd.
 Ik zag dat buiten de poort
 Het gras nog schaars was
 Want nog niet volledig volgroeid;
 De deur was half toe
 Maar daarbinnen zag ik
 De flonkering van rood en roze.
 Haar gouden lotussen⁹
 Maten krap drie duim,
 De voetbanden waren heel kort;
 Haar rode slaapschoentjes
 Met bloemen geborduurd
 Rustten vaak op geurige schouders.
 Nadat ik haar
 Gehele lichaam
 Nauwkeurig had geobserveerd,
 Was ik zo hitsig
 Dat ik de aap van mijn lust
 En het paard van mijn wil niet meer in kon tomen,
 Maar toen ik toesloeg
 Trok me die schone
 Opeens een heel ander gezicht:
 Ze ontstak de lamp,

Sloeg het dekbed op,
 Alsof ze me daar werd verkracht!
 Wie kon verwachten
 Dat mijn zes poten
 Verstrikt raakten in het nieuwe vilt,¹⁰
 Zodat ze me ving
 En zonder ophouden
 Zou knijpen en nog eens knijpen.
 Ik zat zo in het nauw
 Dat ik niet wist wat te doen
 En enkel wild om me heen sloeg,
 Maar na eenmaal
 Knippen met je vingers
 Was het afgelopen met mijn leven.
 Al werd dan ook
 Mijn lichaam vernietigd
 Tussen haar o zo venijnige nagels,
 Ik mocht jong sterven
 Tussen de bloemen,¹¹
 Dus klaag allerminst om mijn dood.

(Bedwants) Waarde vriend,
 'k Herinner me
 Dat ik in wezen
 Een man was vol trouwe moed
 Die maalde om armoe
 noch taalde naar rijkdom,
 En geduldig berustte in zijn lot.
 We woonden in
 Een kier in de muur,
 In een uiterst nederige woning;
 We betaalden geen graan
 Of hooi als belasting
 En leefden er gelukkig en vrij.
 Overdag wijdden wij
 Ons als priesters en monniken
 In stilte aan strenge meditatie,

En pas 's avonds
 Kwamen we tevoorschijn
 Om ons kostje bijeen te zoeken.
Maar op een avond
 Was ik met mijn troepen
 Kangstad net binnengetrokken,
Toen onze gastheer
 Zich omdraaide nog voor
 Wij hadden kunnen toeslaan.
Bij het licht van de lamp
 Vervolgde hij ons genadeloos
 Overall waarheen we vluchtten,
Zodat wij in paniek,
 Ieder van ons,
 Leken op hondsdolle honden!
De jongeren konden,
 Nog rap van leden,
 Alle het vege lijf wel redden,
Maar ik bleef achter,
 Zwaarlijvig als ik was,
 En kon me nergens verschuilen.
Toen mijn gastheer mij
 Eenmaal ontwaarde,
 Weigerde hij genade te tonen,
En tussen zijn nagels
 Bleef hij me knijpen totdat
 Mijn bloed de viltmat kleurde.
Ook al werd ik dan
 Na mijn verscheiden
 Niet netjes afgelegd en gekist,
Toch kan ik zeggen
 Dat ik door mijn gastheer
 Wel ten grave werd gedragen.

(Spreekt:) Al pratende zijn jij en ik hier voor de Pas aangekomen. Nu ik opzie lijkt het wel of dat onze vriend Luis is die daarginds zit. Laten we naar hem toe gaan en hem vragen om het laatste nieuws.

(Vlo:) Dat is goed.

(Vlo en Bedwants spreken samen:) Beste Luis, gegroet! Waarom zit je hier zo alleen?

(Luis spreekt:) Jullie schurken! Zijn jullie hier ook beland? Ik ben met opzet hierheen gekomen om een aanklacht tegen jullie tweeën in te dienen. Je kunt dan misschien wel springen, maar je kunt niet de hemel bestijgen, en kunt dan misschien wel rennen, maar je kunt niet in de aarde verdwijnen. Vandaag vecht ik het uit met jullie, hier in het hof van Koning Yama!

(Vlo spreekt:) Beste Luis, je hebt het bij het verkeerde eind. Elk gaat zijn eigen weg, en elk vervult zijn eigen taak. Je weet toch ook wel dat de Heilige heeft gezegd, 'Span niet samen met derzulken wier Weg niet dezelfde is.'¹² We hebben jou niets misdaan, dus waarom val je nu zo tegen ons uit? Waarlijk, 'paarden en runderen zoeken zelfs tochtig niet elkaars gezelschap.'¹³ Hoe kun jij ons dan in het wilde weg zonder enige reden valselijke beschuldigen?

(Luis spreekt:) Jullie schurken!

(Zingt:)

Jij lelijke schurk,

Het heeft geen zin

Je met je gladde tong te verweren,

Luister naar Luis

Die je de situatie

Eens haarfijn uit de doeken zal doen.

De Hemel schiep ons,

Het geslacht Luis,

Met onze afkomst en ons ponteneur:

Hoe kunnen wij dus

Vergeleken worden

Met jullie twee dakloze zwervers?

Wij zijn vanouds

Vertrouwd met de mens

Omdat we leven op zijn huid,

Zodat men zelfs meent

Dat zijn lijf ons voortbrengt

In elk van de vier seizoenen.

Van top tot teen

Mogen we leven

In de scheuren van hun kleren,
En we verkeren
 Vertrouwelijk met elkaar
 Als de leden van één gezin.
Wij zullen nooit
 Zoals jullie schurken
 Valselijk domicilie claimen –
Hier geboren,
 Daar gevestigd:
 Grensoverschrijdend geteisem!
Jullie veroorzaken
 Een geweldige ramp
 En maakten je snel uit de voeten,
Maar hoe zou mijn gastheer,
 Gekweld door zijn pijnen,
 Bereid zijn het daarbij te laten?
Halverwege
 Stuitte hij op mij
 En zag hij mij aan voor de dader –
De sterke leeft,
 De zwakke sterft:
 Zo heb ik onschuldig geleden.
Hier gold met recht
 Dat os schaap verving;¹⁴
 Die woede is niet te verkroppen.
Daarom zal ik
 In de Senluo Hal¹⁵
 Jullie beschuldigen van moord!

(Vlo:)
Luister eens Luis,
 Dit verhaal van jou
 Raakt werkelijk kant noch wal.
Dit is waarlijk
 Ongefundeerd:
 Rook zonder ergens een vuur!
Wat ik ook deed,

Ik heb nooit of te nimmer
 Jou van jouw akkers beroofd,
 En welbeschouwd
 Heb ik jou geen enkele keer
 Onder bedreiging afgeperst.
 Volgens jouw woorden
 Zouden wij beiden
 Anderen bruut tiranniseren,
 Maar wat is dan wel
 Jouw broodwinning?
 Waar is jouw boerenbedrijf?
 Wij alledrie
 Stelen ons kostje bijeen,
 Levend van 's Hemels gunsten:
 Als het gaat om moraal
 Dan zijn we gelijk
 En van 't zelfde laken een pak.
 Dat wij ontsnapten
 Kwam door onze
 Handigheid en onze kracht;
 Dat jij toen stierf,
 Dat was jouw fout
 Omdat je wou blijven eten.
 Jijzelf zocht de dood,
 Maar nu vandaag
 Krijgen wij daar de schuld van.
 Onwillekeurig
 Rijzen keer op keer
 Mijn haren ten berge van woede.
 Mijn waarde vriend,
 Kijk me toch eens
 Naar Luis, die schurftige schurk:
 Hier in de onderwereld
 Heeft die gozer het lef
 Ons straks vals te beschuldigen!
 Luis, wees zo vrij,
 Dien je aanklacht in

Met die gezochte argumenten,
Maar ik ben geen
 Boertje van buut'n
 Dat benauwd is voor de rechter.
Bedenkt dat ik
 Wel een paar keren
 Naar de Hoofdstad ben geweest,
Mij maak je niet bang,
 Jij smerig hondsvot,
 Door een aanklacht in te dienen.
Waarde vriend,
 Wees gerust,
 Je hoeft je geen zorgen te maken:
Zijn soort mensen
 Is pas tevreden
 Wanneer ze gras zien verdorren.

(Bedwants:)
Mijn beste vriend,
 Verlaag je niet
 Tot een woordenstrijd met hem,
Laat mij die Luis
 Zo vervloeken
 Dat hij met goede redenen sterft.
Mensen met rust
 Knijpen zijn lichaam
 Tussen hun nagels tot rotte pulp
En de bedelaars
 Die hem vangen
 Drukken hem plat met hun hand.
Hebben vrouwen
 Maar even de tijd,
 Dan gaan ze naar hem op zoek,
Dus hoe heeft hij dan
 In hemelsnaam het lef
 Om een aanklacht in te dienen?
Hier vandaag beweert hij

Dat het wij beiden zijn
 Die hem dit ongeluk bezorgden!
 'Os verving schaaп':
 Wie mag daarvan
 Dan wel als getuige verschijnen?
 Vriend, jij en ik
 Zijn dan misschien geen
 Hooggeboren haantjes-de-voorste,
 Maar hoe kunnen wij
 Hem hier in de onderwereld
 Ons valselijk laten beschuldigen?
 Gesteld dat hij ons
 Aanklaagt voor moord
 Bij de tien hoven van Yama-heren,
 Dan zijn er vast ergens
 In deze onderwereld
 Oliedomme toegevoegde rechters!
 Tot welke instantie
 Hij zich ook wendt,
 Daartoe kunnen wij ons ook wenden,
 Maar met als gevolg
 Dat deze zaak dan
 Zich vele jaren voort blijft slepen!

(Muskiet en Roofkever komen samen op en spreken:)

Na onze dood was er geen plek die ons een woonplaats bood,

(Roofkever:)

En in de onderwereld werken wij als volontairs.

(Muskiet:) Ik ben het spook van de regio, Muskiet Draak.

(Roofkever:) En ik ben de grote schoonmaker, Aard Tijger. Goedemorgen!

(Muskiet:) Hetzelfde!

(Roofkever:) Nu we vandaag vrij zijn en verder niets te doen hebben, moesten wij tweeën maar een wandeling maken buiten het bureau.

(Muskiet:) Inderdaad. Mijn waarde vriend, kijk eens daar in de verte: die drie personen daarginds komen me bekend voor. Laten we daarheen gaan en kijken wie het zijn. Ach, het blijken onze oude vrienden te zijn! Is dat niet toevallig?

(Zingt:)

Bij het zien van Vlo
 Word ik meteen
 Overspoeld door warme gevoelens;
Ook al heten wij anders,
 Toch is onze vriendschap
 Hechter dan die van volle broers.
Ik kon goed vliegen,
 Jij kon goed springen:
 Wij hadden beiden onze sterkte,
En ik herinner me
 Hoe wij tweeën vroeger
 Samen ons plachten te vermaken.
Nadat wij in de herfst
 Afscheid hadden genomen
 Moest ik steeds aan je denken,
We hadden afgesproken
 Dat we na drie maanden
 Elkaar weer zouden ontmoeten.
Je kindertjes
 Zullen nu toch wel
 Opgegroeid zijn tot hele kerels?
En mag ik vragen
 Hoe het gaat
 Met de gezondheid van je vrouw?

(Roofkever zingt:)
Waarde Bedwants,
 Jij en ik zijn
 Elkaar nader dan bloedverwanten,
Dus nu ik je zie
 Toont onwillekeurig
 De vreugde zich op mijn gezicht.
Wat betreft vorm
 Ben ik dan wel rond
 En jij uitgerekend langwerpig,
Maar onder de feestmat
 Hebben wij tweeën

Altijd van harte samen genoten.
 Na ons afscheid
 Heb ik lange tijd
 Niets meer van je vernomen,
 Ook al heb ik
 Een tijdje terug
 Iemand een brief laten brengen.
 Waarom zitten
 Jullie drieën
 Hier met zo'n toornig gezicht?
 Vertel het aan ons,
 Zodat wij wellicht
 Dit probleem op kunnen lossen.

(Vlo zingt:)
 Goede Muskiet
 En waarde Roofkever,
 Als jullie willen bemiddelen,
 Neem dan hier plaats
 Zodat ik aan jullie
 Het hele verhaal kan vertellen.
 Oude Luis hier
 Verloor zijn leven
 En geeft daarvan ons de schuld,
 Zeggend dat ik
 En vriend Bedwants
 Ons onrechtmatig gedroegen:
 Hij verloor zijn leven
 Door de ramspoed
 Die wij zouden hebben verwekt,
 Zodat hij ons
 In de Senluo-hal
 Wil beschuldigen van die moord.
 Om die reden
 Zitten wij drieën
 Hier nu met elkaar zo te ruziën –
 Waarde heren,

Geven jullie tweeën
Een billijk oordeel in deze zaak!

(Muskiet zingt:)

Bij het horen

Van deze woorden

Moet ik onwillekeurig glimlachen:

Naar alle billijkheid

Wekt deze zaak

Enkel ergernis en veroordeling.

Wij waren allen

Daar bij Lintong

Toch helden van hetzelfde soort,¹⁶

Dus wie zou een ander

Een probleem bezorgen

Zonder daarbij goed na te denken?

Dat ik dit zeg

Is niet omdat ik

Partij kies voor de sterkste hier,

Maar omdat jij, Luis,

In je handelswijze

Ondoordacht hebt opgetreden.

Dat komt omdat jij

Niet kunt lezen

En de wet en statuten niet kent.

En waarom zou je

Willen procederen

En je daardoor vijanden maken?

Een gewonnen proces

Is nooit zo voordelig

Als een onderhandse schikking:

Je bent weer vrienden

En lijdt geen verlies –

Daarbij, het kost je geen centen.

Het spreekwoord luidt:

‘De gerechtsdienaren

Tonen genade noch gevoel.’

Sta me toe dat ik
 De hele procedure
 Tot in ieder detail beschrijf.¹⁷
 Voor 't schrijven van de aanklacht
 Vraagt de desbetreffende klerk
 Tenminste een halve snoer duiten;
 Voor 't kopen van het formulier
 En het indienen op de zittingsdag
 Krijgt hij nog zo'n honderd of drie.
 Is de klacht ingediend,
 Dan is het maar afwachten
 Of hij ontvankelijk is en of je wint.
 In afwachting van het vonnis
 Ben je de uitgaven kwijt
 Van een aantal dagen verblijfskosten,
 En in de kanselarij
 Kost het afschrift
 Ook nog weer dertig koperen duiten.
 Heb je het aanhoudingsbevel
 En zie je de betreffende agenten,
 Dan geeft dat alleen maar narigheid:
 Je moet die agenten
 Immers trakteren
 In het beste restaurant ter plaatse,
 En je moet die lieden
 Op de ereplaatsen
 Aanhoren tijdens hun snoeverijen.
 Hebben zij zich bezat
 Dan willen zij nog eens
 Vier schotels en twee kommen rijst,
 En als je hen uitwuijt
 Moet je hen ook weer
 Hun komende kosten vooruitbetalen.
 Als ze met meer zijn,
 Verzinnen ze uitvluchten
 En tonen ze je de lelijkste gezichten,
 Maar zijn het er minder

Dan doet dat afbreuk
Aan de indruk die jij toch wilt maken.
Mocht je dat niet
Willen accepteren
En hun een ander gezicht laten zien,
Dan erger je die
Agenten zelfs zo
Dat ze jou in de boeien gaan slaan,
Zodat je alleen maar
Je woede kunt verbijten
En hun een glimlach kunt tonen.
Voor het gerechtsgebouw
Moet je met vriendelijke woorden
Het beloofde bedrag weer verhogen,
Hopend dat als je betaalt
Dan binnen enkele dagen
De zaak spoedig beklonken zal zijn.
Maar zouden de griffiers
Echt zomaar bereid zijn
Om daarmee genoeg te nemen?
Ze zullen je zeggen
Dat de zaak pas voorkomt
Wanneer je wat extra spendeert.
En dan zijn er ook nog
De dienstdoende bodes
En de agenten voor de folteringen.
Wanneer je je hele verhaal
Dan eindelijk kunt vertellen
Tijdens de zitting aan de ambtenaar,
Dan is het niet te voorspellen
Welke partij wel zal winnen –
Beide zijden hebben hun argumenten.
In het geval
Dat jij hebt verloren,
Zullen geen woorden jou nog baten:
Je lijdt een onrecht,
Je wordt onderdrukt,

En er is niets dat je nog kunt doen.
 Met gebogen hoofd
 Denk je dan na,
 Je hart wordt verteerd door berouw.
 Om de zaak af te sluiten
 Moet je nog weer een keer
 Dokken binnen en buiten de rechtszaal.
 Heb je geen geld,
 Dan zul je ten slotte
 Je huis en je have moeten verkopen.
 Dus wat is de noodzaak
 Die zaak aan te spannen
 Ook al moet je onrecht verkroppen?
 Luister naar mij!
 Het is echt veel beter
 Jouw toorn te bedwingen
 Om weer als vroeger
 Als beste vrienden
 Samen in vrede te leven.

(Roofkever zingt:)
 Luis, ik zeg je
 Luister goed
 Naar het advies van Muskiet:
 Het is geen schande,
 Je wordt niet vernederd
 En hoeft geen duit te betalen.
 Waarom wil je zo nodig
 Een proces beginnen:
 Donderslag en bliksemschichten!
 Je denkt toch niet
 Dat de onderwereld
 Er is om jou aan je recht te helpen?
 Zie je ervan af,
 Dan gaan we samen
 Naar de herberg van Strontvlieg
 Om die zaak van jullie

Voorgoed bij te leggen
En onmin uit de wereld te helpen.
Van kippendarmen
En madenlarven
Bestellen we een paar schotels;
De ossenbotten
En 't hondenvlees
Zijn daar beide in olie gebraden.
Het maakt me niets uit
Of jullie mijn vrienden
Daar een extra kom drinken,
Want vandaag
Spendeer ik dat geld
Met de allergrootste liefde.
Maar al pratende
Hoorde hij opeens
Dat de zitting snel zou beginnen,
En hij nam haastig
Afscheid van zijn burens
Omdat hij de rijen moest vullen.
Beste vrienden,
Blijf in de buurt
En ga in geen geval aan de wandel,
Zodat we na de zitting
Het er met z'n allen
Nog eens flink van kunnen nemen.

(Allen af. De schimmensoldaten stellen zich op in rijen.)

(Koning Yama spreekt:)

Hoog opgehangen blinkt de karmascoop.¹⁸

Hij onderscheidt de goeden en de kwaden.

Uiteindelijk vindt elke daad vergelding –

Geen geld wil ik, ik wil je lieve leven.

Ik ben de Yama-vorst Koning Qinguang¹⁹ en houd nu zitting in de Senluo-Hal. Bij het licht van de karmascoop zie ik dat voor de Pas van Schimmenpoort een aantal bandeloze schimmen met elkaar in gevecht is. Een van hen moet wel een onrecht hebben ondergaan. Schimmensoldaten!

(Schimmentroepen:) Tot uw orders!

(Yama:) Leid die schimmen voor!

(Schimmentroepen:) Begrepen!

(Luis:) Koning Yama, spaar mijn leven!

(Koning Yama:) Vertel me in alle detail wat je deed tijdens je leven en welk onrecht je hebt ondergaan.

(Luis zingt:)

Ik Witte Luis

Kniel neer voor de hal,

Mijn wangen nat van mijn tranen

En roep uit,

O Koning Yama,

Hoor naar mijn ware getuigenis.

Ik woonde in

Het district Kleren

Van de prefectuur Vlees en Vel

Met mijn ouders,

Vrouw en kroost,

En broers in vreugde tezamen.

In onze familie

Was ieder zwakkelijk:

We durfden ons niet te misdragen;

We werden door onze gastheer

Her en der heengedragen

En doorstonden zo honger en kou.

Beperkt in kennis

En zonder nering

Zochten we enkel kleding en eten,

En de hele dag

Leefde ons hele gezin

Vrij en vrolijk, door niets gestoord.

Maar wie had gedacht

Dat die schurk van een Vlo

En daarbij die schurftige Bedwants

Zich om middernacht

In de slaapkamer gekomen

Daar naar willekeur uit zouden leven?
Vertrouwend op hun gaven
En snoevend op hun heldenmoed
Trokken ze daar toen overal rond;
Hetzij mannen,
Hetzij vrouwen,
Ze beten ieder mens in het vel.
Die bedwants
Was van die twee
Dan nog weer de allerkwaadste:
Wie door hem werd gebeten
Kreeg een temperatuur
En leek wel op spelden te zitten.
Zij beiden lokten
Het onheil uit
Maar konden beiden ontsnappen.
Helaas het was ik
Die zijn leven verloor:
Mij is waarlijk een misdrijf bedreven!
Moge u, Koning Yama
Op uw drakenzetel
De zaak nauwgezet onderzoeken.
Is mijn aanklacht vals,
Dan mag mijn hoofd
Aan een staak worden opgehangen!

(Koning Yama:)
Bij het horen
Van deze woorden
Worden Wij vervuld van woede:
Wie had gedacht
Dat in de bovenwereld
Dit soort zaken zich voordoen?
Het is toch ondenkbaar
Dat er geen verantwoordelijke
Districtsmagistraat zou wezen?
Hoe kunnen Wij

Dit soort gespuis
 Toestaan zo'n rotzooi te trappen?
 Hij draaide zich om
 En richtte het woord
 Tot Ossenkop en Paardenhoofd,
 Arresteer die Vlo
 En zorg dat hij
 Hier verschijnt in de rechtszaal!

(Schimmensoldaten:) Tot uw orders! Hier brengen wij u Vlo.

(Koning Yama zingt:)
 Ik zie daar Vlo
 Neerknielen voor de hal:
 Schimmenbrauwen en spokenogen;
 Tegen alle deugden
 Zich telkens kerend
 Met z'n lange haren en scherpe bek.
 Geef hem veertig
 Met de grote knuppel
 Ter verwelkoming hier in de hal,

(De soldaten ranselen hem af.)

Strek zijn benen uit
 Om vervolgens
 Bij hem de klemmen aan te leggen.

(De soldaten ranselen hem af.)

Geef hem tweehonderd
 Kletsende oorvijgen
 Zonder verlichting of vermindering.
 Is het vonnis geveld
 Dan wordt hij beslist
 In een vat met kokende olie gestoten!

(Vlo:) Majesteit!

Zodra ik Vlo

Maar een woord hoorde,

Waren mijn hart en gal geschokt!

Koming Yama,

Stil uw woede

En laat mij mijn onrecht klagen.

Sinds oudher heet het

Dat de beklagde

Zich tegen de klager mag verweren.

In Kier tussen Stenen

In de prefectuur Aarde,

Hebben wij onze woning en erf.

In ons lot berustend

Zullen wij nimmer

Rotzooi trappen, misdaden plegen,

Wat wij doen elke dag

Is zoeken naar kleding en voedsel

Ter bescherming tegen hongers en kou.

De jonge schone

Die ons daarbij zag,

Wou ons wel doodtrappen en -knijpen,

Maar gelukkig

Zijn we behendig

En sprongen we snel op kleed en hemd.

Die gelegenheid

Was de eerste keer

Dat oude Luis en ik elkaar ontmoetten.

Zijn karakter

Is werkelijk minderwaardig,

En dat op een onverdraaglijke manier!

In zomer en winter,

Bij dag en bij nacht,

Zwerft hij om op 's mensen lichaam,

En dan verwekt hij

Ook nog eens neten,

Met honderden en duizenden tegelijk.

Met als gevolg
 Dat zijn gastheer natuurlijk
 Bij helder daglicht op zoek naar hem gaat,
 En als die hem vangt
 Verliezen oud en jong
 Hun leven en gaan naar de Gele Bronnen.
 Maar na zijn dood
 Kon hij niet berusten
 En wijt hij die doodsoorzaak aan mij!
 Dit heet met recht
 ‘Zonder enige reden
 Andere mensen in het onheil storten.’
 Koning Yama,
 Onderzoek de feiten
 En wijs een weloverwogen vonnis –
 Heb meelij met mij,
 Deze eenzame Vlo
 Die hier ten onrechte is beschuldigd.

(Koning Yama:) Ga jij daar aan de kant staan. Breng Bedwants binnen.
 (Schimmensoldaten:) Tot uw orders. Hier brengen we u Bedwants.

(Koning Yama:)
 Ik zie daar Bedwants
 Neerknielen in de hal:
 Wat een afschuwelijk schepsel!
 Die gruwelijke stank
 Bedwelmt me zo
 Dat ik helemaal duizelig word.²⁰
 Van veraf gezien
 Lijkt hij warempel
 Een echte kerel met rode wangen;
 Van dichtbij beschouwd
 Blijkt zijn lichaam niet rond
 En heeft hij een langgerekte snuit.
 Zijn lijf wordt rood
 Van het gedronken bloed –

Dat is overduidelijk waar te nemen.
En vertrouwend
 Op zijn dikke buik
 Stelt hij zich voor de mensen op –
Wie wil jou behouden,
 Zo'n schurkachtige
 Pooier, zo'n schurftig gedrocht?
Haal ijzere kettingen
 Om hem in de boeien te slaan,
 Sluit zijn benen ook in het blok.
Is het vonnis geveld,
 Dan zullen we dit beest
 De Zwaardenberg laten bestijgen.

(Bedwants:)
Bedwants knielde
 Neer voor de hal,
 Zijn tranen waren onstelpbaar.
Hij riep eerbiedig,
 Majesteit, wees zo goed
 Te luisteren naar mijn verhaal.
Ik woon in het
 Dorp Huisfundament
 Van het district Gat in de Muur;
Mijn hele familie,
 Oud en jong,
 Leeft daar in simpele eenvoud.
Zolang het licht is
 Wagen wij niet
 Om ons gezicht te vertonen,
Maar 's avonds
 Moeten we wel
 Vanwege de honger en kou.
Op de Hemel vertrouwend
 Verlaten wij ons holletje
 En handelen naar omstandigheden,
Talmend tot onze gastheer

Zich heeft uitgestrekt
 In de derde wake, na middernacht.
 Gekweld door honger
 Kon ik niet wachten
 Tot het olielampje was gedoofd,
 En toen mijn gastheer
 Plotseling ontwaakte
 Werd ik van mijn leven beroofd.
 Deze oude Luis
 Heeft nooit samen met mij
 Wacht gestaan op dezelfde post,
 Dus waarom beschuldigt
 Hij me nu valselijk
 Van een vete tussen ons beiden?
 Koning Yama,
 Onderzoek dit zorgvuldig
 Met uw bliksemgelijke scherpte
 En wijs vonnis,
 Wie er gelijk heeft
 En wie hier onwaarheid spreekt!

(Koning Yama:)
 Bij het horen
 Van deze woorden
 Zijn Wij in verwarring gestort.
 Zowel de aanklager
 Als de beklagden
 Hebben allen hun argumenten.
 Het lijkt erop
 Dat deze twee zaken
 Allebei dezelfde daad betreffen –
 Op wat voor wijze
 Moeten Wij beslissen
 Om hen uit de hal weg te werken?
 Hij draaide zich om
 Naar de toegevoegde rechter
 Die de zorg had voor de registers

En droeg deze op
 Om na te zoeken
 In de registers van leven en dood
Wat dit drietal
 Wel had bedreven
 Tijdens hun leven in de bovenwereld:
In welke gestalte
 Worden ze herboren?
 Jaag ze snel de Schimmenpoort uit!

(Toegevoegd rechter:)
De toegevoegd rechter
 Verscheen met in zijn armen
 Het register van goed en van kwaad,
Dat hij doornam
 Van begin tot einde,
 En daarna nog een keer doorzocht:
Ik heb hier de wolf,
 De tijger, het luipaard –
 Die staan hier allen in geboekstaafd.
Maar alleen dit drietal
 Is nergens te vinden –
 Ik zou echt niet weten in welk deel,
Zodat ik ook
 Niet uit kan zoeken
 In welke gedaante of welke gestalte
Zij herboren
 Dienen te worden –
 Ik ben hier waarlijk ten einde raad!
Mijn advies aan u
 Is daarom om deze zaak
 Onontvankelijk te willen verklaren:
Laat hen leven,
 Laat hen sterven
 Naar eigen geloven daar op aarde!
Helaas voor die mensen
 Die in zomermaanden

Te lui en te laks zijn om te werken:
 Deze insecten dienen
 Om hun te bijten
 Opdat ze vlijtig hun akkers bewerken,
 En ieder die
 Daar last van heeft
 Moet ze zelf maar naarstig vangen
 Opdat hij vermijdt
 Dat hij door hen
 De hele nacht door niet kan slapen.
 Bovendien, deze beesten
 Worden niet voortgebracht
 Door onze onderwereldinstanties,
 Dus jaag ze weg,
 Zodat wij niet langer
 Hier worden gekweld en geërgerd.

(Koning Yama:)
 Na deze woorden
 Moeten Wij onwillekeurig
 Keer op keer diepe zuchten slaken.
 Het is toch ondenkbaar
 Dat deze drie beesten
 Zonder een reden op aarde leven?
 Het moet wel zo zijn
 Dat de Jade Keizer²¹
 Dit drietal destijds heeft vergeten,
 Want anders zouden ze
 Ergens toe dienen
 En dan dus ook ergens van leven.
 We hebben gegevens
 Voor wolf en tijger
 En voor het volk der geschubden,
 Maar voor dit drietal
 Kwalijke schepsels
 Hebben we uitgerekend geen data.
 Als Wij de zaak overdenken

En dan nog eens overwegen,
Is het ondoenlijk vonnis te wijzen:
Het beste blijft
De zaak te verwerpen
Zodat We Ons deze sores besparen.
Hij beval de soldaten,
Jaag het hele gezelschap
Hier nu zo ver mogelijk vandaan,
Sluit voor- en achterpoorten
Op de meest afdoende wijze
Zodat deze stevig zijn vergrendeld
Om te voorkomen
Dat dit drietal
Toch weer Ons paleis binnensluipt
En zowel Wijzelf
Als ook Onze echtgenote
Geen rust zouden kunnen vinden.
Hij beval de schimmen
Voor de rechtszaal
Om terug te keren naar hun huis:
Terug in Ons paleis
Zullen Wij allereerst
De *kang* vegen, het vilt borstelen,
Dat alles omdat
Ook Wij allermint
Dit geteisem kunnen beheersen.
Dus laat ze maar
Naar hartelust
De beest uithangen hierboven!

(Spreekt:) Schimmensoldaten!
(Schimmensoldaten:) Tot uw orders.
(Koning Yama:) Ingerukt mars!

NOTEN

1 Voor een vroege berijmde Engelse vertaling van een van de vele bewerkingen van dit thema, zie ‘The Illness, Death, and Funeral Obsequies of Mr. Locust; with a slight account of the battle at his grave,’ in: George Carter Stent, *Entombed Alive and Other Songs, Ballads, Etc., From the Chinese* (Londen, William H. Allen and Co., 1878), p. 101-110.

2 De vlieg en de muskiet raken met elkaar in gesprek in Ding Yaokang, ‘Southern Window Dream,’ trans. Wilt L. Idema, *Renditions, A Chinese-English Translation Magazine*, 69 (2008), p. 20-33.

3 Stephen F. Teiser, *The Scripture of the Ten Kings and the Making of Purgatory in Medieval Chinese Buddhism*, Honolulu, University of Hawai’i Press, 1994.

4 Wilt L. Idema, ‘Een verhaal zonder vorm of schaduw: De oorlog van de muizen tegen de katten en de onderwereldrechtszaak van de muis tegen de kat,’ in: *Tiecelijn 30. Jaarboek 10 van het Reynaertgenootschap*, (2017), p. 259-291.

5 W.A.L. Philopsyllus (= William Marshall), *Der Floh, das is des weiblichen Geschlechtes schwarzer Spiritus familiaris von literarischer und naturwissenschaftlicher Seite beleuchtet*, Weimar, Huschke’s Buchhandlung, 2. Ausgabe, 1880, p. 63-65.

6 Wang Senran, *Zhongguo jumu cidian*, Shijiazhuang, Hebei jiaoyu chubanshe, 1997, p. 211-212. Wang baseert zich op het manuscript van de door de acteur Wang Boyu gedichteerde versie in het Provinciale Instituut voor de Kunsten van Shaanxi (Shaanxisheng yishu yanjiusuo). Zijn summiere samenvatting van deze tekst noemt geen muskiet of roofkever.

7 In de Chinese mythologie is ‘de Gele Bronnen’ een oude benaming voor de wereld der doden.

8 In de traditionele architectuur van Noord China is de *kang* een onmisbaar onderdeel van ieder huis. De *kang* is een gemetseld verhoog waaronder de rook van de oven wordt doorgeleid ter verwarming. Dit maakt de *kang* tot de meest aangename plek in het huis in de ijzige koude winters, wanneer de *kang* ook als slaapplek dient voor de hele familie.

9 ‘Gouden lotussen’ is een gebruikelijke benaming voor ingebonden vrouwenvoetjes.

10 De vilten mat op de *kang*.

11 ‘Een schim onder de bloemen’ is een eufemisme voor een man die voortijdig gestorven is ten gevolge van zijn uitpattingen. ‘Bloemen’ is hier, zoals dikwijls, een eufemisme voor courtesanen en prostituees.

12 Dit is een uitspraak van Confucius in de *Gesprekken XV*, 40. Cf. Confucius, *De gesprekken, Gevolgd door Het leven van Confucius door Sima Qian (ca. 145-86 v. Chr.)*, vert. Kristofer Schipper (Amsterdam, Atlas, 2014), p. 310, ‘De Meester zei: “Als je niet dezelfde Weg volgt, dan valt er niet met elkaar te praten.”’

13 Dit is een regel uit de *Zuozhuan* (Xigong 4). Het is een vaste zegswijze ter aanduiding van onverenigbare partijen.

14 In de *Mengzi* 1A, 7 laat Koning Xuan van Qi een os die naar de slachter wordt geleid vervangen door een schaap omdat hij ontroerd wordt door het angstige loeien van het dier. De koning wordt hierom geprezen door Mencius, die hem aanspoort dit gevoel van mededogen uit te strekken tot al zijn onderdanen. 'Os vervangt schaap' betekent dus 'de omgekeerde wereld'.

15 De Senluo-Hal (de Hal van het Duistere Zwerk) is de hal waarin Koning Yama zitting houdt.

16 In een poging zijn rivalen in een keer te vernietigen nodigde de koning van Qin de andere vorsten in de Chinese wereld uit om samen te komen in Lintong om daar elk zijn grootste schat aan de andere heersers te tonen. Zijn oogmerk was om de verzamelde vorsten bij die gelegenheid te vermoorden en van hun schatten te beroven. Zijn plannen werden verhinderd door Wu Yun, een geniale krachtpatser uit het zuidelijk koninkrijk Chu. De gebeurtenissen zouden plaatsgevonden hebben in de late zesde eeuw voor Christus. Het verhaal is niet gebaseerd op enige historische bron, maar het verhaal van de samenkomst van alle vorsten met hun plaatselijke helden en de vele verwickelingen die leiden tot hun veilige terugkeer genoot een grote populariteit in het theater van de late keizertijd.

17 De volgende beschrijving geeft een gedetailleerd overzicht van de kosten die de klagende partij in het traditionele China van de late keizertijd zal moeten maken bij een normale rechtszaak. De aanklacht moet schriftelijk worden ingediend. Men kan de aanklacht laten opstellen door een van de klerken van het gerecht die daarvoor betaald moet worden. Nadat de rechter de aanklacht heeft ontvangen en besluit actie te ondernemen, geeft hij bij eerste vonnis opdracht de aangeklaagde op te laten brengen door gerechtsdienaren. Dit vergt een formele, dus geschreven opdracht, en voor het afschrift daarvan moet worden betaald. De agenten die uitgezonden worden om de beklagde te arresteren, verwachten voor hun vertrek een goede maaltijd en een vette fooi van de klagende partij (en zullen bij arrestatie van de aangeklaagde natuurlijk ook proberen hem zoveel mogelijk geld af te persen). Is de aangeklaagde eenmaal opgebracht en in bewaring gesteld, dan zal de klagende partij de voortzetting van de zaak slechts kunnen bespoedigen door alle betreffende klerken en gerechtsdienaren met vette fooien te smeren. Een gunstige uitkomst van het uiteindelijke vonnis kan bespoedigd worden door forse geschenken aan de zittende ambtenaar. Tijdens de hele duur van de procedure moet de klager zich ter beschikking houden van het gerecht, wat aanmerkelijke verblijfskosten met zich mee kan brengen. Zware vonnissen moeten bekrachtigd worden door belerende en hogere jurisdicties, en deze procedures komen natuurlijk met hun eigen kosten.

18 De karmascoop is een spiegel die iedere ziel in zijn of haar ware gedaante toont en het onmogelijk maakt om je zonden te ontkennen. De karmascoop is vanouds een van de attributen van Koning Yama.

19 'Koning Yama' wordt soms gebruikt ter aanduiding van de hoogste rechter van de onderwereld, en soms als een generische aanduiding voor elk van de tien rechters in de onderwereld voor wie de overledene moet verschijnen voor een definitief oordeel over zijn toekomst wordt geveld. Deze tien onderwereldrechters hebben elk een eigen naam.

20 In het Chinees heet de bedwants *chouchong* (stankinsect).

21 In de late keizertijd de hoogste godheid in het Chinese pantheon.